

מעודכן לפי
תכנית הלימודים
וחומרי הלימוד החדשים
(בהתאמה מלאה למחוויו מושגי היסוד
הערכניים ביותר של משרד החינוך)

יגאל הראל • ניסן נוה

מיקוד 2017

אזרחות

שתי יחידות לימוד

בגרות 2017

שאלון מספר 034281

אלדכונים והשלמה - אגר רכס אגכס אאורכ כא פדורכ

רכס

פרויקטים חינוכיים בע"מ

מיקוד באזרחות
יגאל הראל • ניסן נוח

בגרות 2017
שתי יחידות לימוד

© 2017 כל הזכויות שמורות
לרכס פרויקטים חינוכיים בע"מ ולמחברים

Printed in Israel 2017

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר, כל חלק שהוא מספר זה. שימוש מסחרי, מכל סוג שהוא, בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת בכתב מן המו"ל.

רכס פרויקטים חינוכיים בע"מ
ת"ד 324 קדימה 6092000
טלפון 073-2550000 פקס 073-2550055

כתובתנו באינטרנט: www.reches.co.il
E-mail: main@reches.co.il

עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות של כל החומר ממקורות חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות. אם יובא הדבר לידיעתנו נפעל לתקנו במהירות הבאות.

רכס עושה כל שביכולתה כדי למנוע הופעת טעויות בספריה על אף זאת טעויות עלולות להופיע. כל טעות שתובא לידיעתנו תקבל מענה באתר רכס www.reches.co.il

מסת"ב 978-965-558-228-4 ISBN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

לזכרו של ניסן נוה ממחברי הספר

ניסן אורי ורבי,

כך קראתי לך בהערצה...

14 שנה שאנחנו יוצרים יחד. כתבנו יחד את הספר הזה, ספרים רבים אחרים,

חומרי למידה, מאמרים וגם יצרנו משחקים.

חושבים איך לאמץ את נושא האזרחות בצורה יצירתית, ואיך מכשירים

סופרנטים למערכת באופן המיטבי.

בתום כל כך הרבה שיחות והצעות לחברות עמוקה זכיתי להכיר מקרוב איש

אשכולות, מנפיק, מורה דרך חינוכי, אוטוריטה אמורים באחרים בתחום שלנו,

בצאתן שאינו מתפשר ויותר מכול - אדם ואופה תלמידים - שתי התכונות שאיתן

תמיד מנצחים.

קשה לסכם, והכי קשה להיפרד משותף לדרך כזו.

בהערכה ובלעגו

יגאל

עמוד	סדר הפרקים בספר זה על פי תוכנית הלימודים של משרד החינוך לקיץ תשע"ז
7	הצגת מבנה הבחינה והתמודדות עם סוגי השאלות השונים
17	עצות ללימוד לקראת הבחינה ולשעת הבחינה
19	אריג המושגים לשאלות
26	הרקע ההיסטורי להקמת המדינה
30	הכרזת העצמאות
	שער ראשון: מדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית
46	הרעיון הלאומי
60	המאפיינים היהודים של המדינה
72	מדינת ישראל והעם היהודי בתפוצות
76	המיעוטים בישראל
82	השסע הלאומי
	שער שני: מהי דמוקרטיה? ערכים, עקרונות ומאפיינים של משטר דמוקרטי
96	עקרון שלטון העם
112	תפיסות דמוקרטיות
116	תרבות פוליטית דמוקרטית - עקרון הסובלנות, עקרון הפלורליזם, ועקרון ההסכמיות
130	עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט
140	זכויות האדם והאזרח וחובותיו
178	גישות כלכליות חברתיות במדינה הדמוקרטית
190	גלובליזציה
194	עקרון הגבלת השלטון

208	עקרון שלטון החוק
222	זכות הדמוקרטיה להגן על עצמה מפני איומים על שיטת המשטר ועל אופי המדינה ובטחון ודמוקרטיה: זכות המדינה להגן על עצמה ועל אזרחיה מפני איומים על הביטחון
	שער שלישי: משטר במדינת ישראל
238	יסודות חוקתיים
260	הרשות המחוקקת
274	הרשות המבצעת
280	הרשות השופטת
	אשכולות
295	אשכול העולם היהודי
309	אשכול תקשורת ופוליטיקה בישראל
321	אשכול בחירות ומפלגות
345	אשכול מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון
353	אשכול רשויות מקומיות
367	מבחנים מסכמים

הצגת מבנה הבחינה והתמודדות עם סוגי השאלות

השונים

הערה כללית: בפרק זה יינתנו דוגמאות מנושאים רבים ומגוונים שלמדתם במסגרת לימודי האזרחות ללא קשר למיקוד הלמידה לבחינה במועד זה. המטרה היא להעמיק את הבנת ההתמודדות עם סוגי השאלות. זמן הבחינה - שעתיים וחצי.

חלק א - אירועים (14 נקודות)

בחלק זה יש לענות על שאלה אחת (לשאלה שני סעיפים) מתוך שתיים - 14 נקודות.

מה מאפיין את סוג השאלות בחלק זה בבחינה?

שאלת אירוע מציגה מקרה אקטואלי מהמציאות החברתית והפוליטית בארץ או בעולם. באירוע מוצגת התנגשות בין אינטרסים של שני צדדים ומתואר אופן התנהלותו ופעולותיו של כל אחד מהם, ללא פרשנות כלשהי. תתבקשו לנתח את הנתונים שהוצגו לגבי כל אחד מהצדדים תוך שימוש במונחים מהחומר הנלמד ויישום על האירוע. נציג מודל של שאלת אירוע ובה מגוון האפשרויות למונחים שתידרשו להתייחס אליהם בתשובתכם. רשימת המונחים מתבססת על שאלות שנשאלו בבחינות הבגרות עד כה. אותן דגם של תשובה משמש את שני הצדדים באירוע.

ציינו והציגו

- ← הזכות
- ← העיקרון או העיקרון הדמוקרטי
- ← המדיניות
- ← הגישה הדמוקרטית (או: מדיניות חברתית-כלכלית)
- ← המובן (או: ההיבט) של שלטון החוק
- ← סוג הלאומיות או: היסוד בזהות הלאומית

שעליהם התבסס _____ בפעולתו / החלטתו / תביעתו / טענתו / הצעתו / התנגדותו וכו'. **הסבירו** את ביטוי הזכות/ העיקרון... וכו' על פי הקטע.

על אלו נושאים בחומר שואלים בדרך כלל בחלק זה בבחינה?

עד כה התייחסו השאלות בחלק זה בבחינות הבגרות בעיקר לנושא "המדינה הדמוקרטית". מרבית השאלות התמקדו בפרק "זכויות אדם ואזרח", אולם נשאלו שאלות שדרשו הגדרה ויישום של כל אחד מעקרונות הדמוקרטיה, גישות, מדיניות ועוד.

קריאה עניינית של השאלות בחלק זה בבחינה וניתוחן

מומלץ לקרוא את השאלה לפחות פעמיים ולוודא שהבנתם את ניגוד האינטרסים באירוע. מתחו קו בין שני חלקי האירוע כדי שלא תתבלבלו ביניהם בתשובה. הדגישו בקו את המשפט המרכזי המעיד על דרך פעולתו של כל אחד מהצדדים. סמנו בשאלה את הפעולות הנדרשות ומספרו אותן (1 - ציין 2 - הצג 3 - הסבר היישום בקטע), כדי שלא תשכחו אף אחת מהן. כמו כן הדגישו את המונח הנדרש בתשובה (זכות, עיקרון...).

בחירה חכמה בין השאלות בחלק זה בבחינה

בחלק זה עליכם לענות על שאלה אחת ולוותר על שאלה אחת. קראו היטב כל אחד משני האירועים. אל תבחרו באירוע שתכניו זרים לכם ואינם ברורים לכם. לפני כל דבר אחר, תנאי לתשובה טובה הוא הבנת הנושא שאתם כותבים עליו. אם אתם מתלבטים אם השאלה עוסקת בזכויות, בעקרונות או במונחים אחרים - מומלץ לא לענות על השאלה. מומלץ לענות על אירוע שתכניו מוכרים לכם; אירוע שאין בו עומס מידע המקשה על ההחלטה לגבי הנושא הרלוונטי לתשובה אירוע שמזכיר לכם אירוע שתרגלתם או שנבחנתם עליו וחשוב מכול - אירוע שאתם בטוחים לאיזה מונח הוא מכונן.

הדרך הטובה ביותר לענות על השאלות בחלק זה בבחינה

- בתשובה על שאלת אירוע יש לענות על כל אחד משני חלקי האירוע באותו אופן. חשוב להבהיר בתשובה על איזה חלק באירוע אתם עונים.
- בכל אחד מהחלקים יש להתייחס לשלוש דרישות השאלה ולכתוב באופן מסודר כך:
- ציון המונח:** יש לכתוב את שם המונח בלבד (לדוגמה: ציון - הזכות לשם טוב). יש לשים לב היטב למונח הנדרש. היעזרו באריג המושגים.
 - הצגת המונח:** יש להגדיר את המונח באופן שיכלול את עוגני המונח (לדוגמה: "זכות הקניין" - זכותו של אדם להחזיק ברכוש ולעשות בו כרצונו. אין לפגוע בקניינו של אדם". ההגדרה מכילה את העוגנים: "לכל אדם הזכות להחזיק ברכוש" ו"אין לפגוע בקניינו של אדם").
 - הסבר של ביטוי המונח על פי הקטע:** יש להוכיח את הימצאותו של לפחות אחד מעוגני ההגדרה בתוך האירוע. ענו בשני שלבים - **ביסוס:** בשלב הראשון, צטטו את המשפטים הרלבנטים מהאירוע, ו**קישור:** בשלב השני, הסבירו כיצד מיישמים את לפחות עוגן אחד של המונח (רכיב הגדרה אחד). **זכרו!** בכל צד באירוע אתם נדרשים להתייחס למונח אחד בלבד. גם אם תרשמו בבחינה כמה זכויות הבוחן יבדוק רק את הזכות שצוינה ראשונה.

מה לא לעשות וממה להיזהר?

יש לשים לב היטב מהו המונח הנדרש בשאלה כדי שלא תבלבלו אותו עם מונח אחר. לדוגמה, אם נתבקשתם בשאלה: "ציין והצג זכות..." אל תענו על עיקרון דמוקרטי. אין להרחיב על המונח ולפרטו אלא להגדירו בלבד. זו אינה שאלת ידע. לדוגמה: אם התשובה לשאלה היא "חופש הביטוי", אל תציגו את מהות הזכות ואת חשיבותה בדמוקרטיה. כמו שנכתב לעיל, אל תענו על יותר ממונח אחד לכל צד באירוע (אם תעשו זאת, ייבדק הנכתב במונח הראשון בתשובתכם), והיזהרו לא להתבלבל בין שני חלקי האירוע. כדי לא לאבד נקודות יקרות קראו שוב את השאלה ואת תשובותיכם. זכרו: עליכם לנתח את האירוע לפי הכללים ולא לשפוט מי מהצדדים צודק.

למידה נכונה בדרך להצלחה בחלק זה

הצלחה בחלק זה בבחינה דורשת השקעה משני היבטים: ראשית, חשוב להשקיע בלמידת עוגני ההגדרות של המונחים הרלוונטיים לחלק זה (מובן שחשוב גם להבין את משמעותם כתנאי לקישורם לאירוע מסוים); שנית, חשוב לתרגל ניתוח אירועים לפי הכללים לכתובת תשובה נכונה לשאלות אירוע. אפשר לתרגל אירועים שהופיעו בספר שלנו, בספר הלימוד ובמבחנים שנבחנו בהם; אפשר גם למצוא כתבות מתאימות בעיתון ולהתייחס לנאמר בהן כאירוע לתרגול. האירועים שיופיעו בבחינה יתייחסו למקרים אקטואליים. מומלץ שתהיו מעורים במציאות היומיומית באמצעות קריאת עיתון והקשבה לחדשות ולתכניות פוליטיות באמצעי התקשורת האלקטרונית. ידע קודם יקל על התמודדות עם שאלות האירוע.

חלק ב': שאלות ידע (40 נקודות)

בחלק זה יש לענות על שלוש מתוך חמש שאלות ידע פשוטות - תשע נקודות לכל שאלה, וכן על שאלה אחת מתוך חמש שאלות ידע מורכבות - 13 נקודות.

מה מאפיין את סוג השאלות בחלק זה בבחינה?
בחלק זה שני סוגי שאלות. נבחין ביניהן בעזרת שתי טבלאות:

שאלות ידע פשוטות

דרישת השאלה	דוגמה לשאלה
הצגה של מונח	הציגו מהי עבריינות פלילית רגילה.
הסבר של מונח	הסבירו את חשיבותו של עקרון שלטון החוק בדמוקרטיה.

שאלות ידע מורכבות

דרישת השאלה	דוגמה לשאלה
שאלת ידע על חומר מפרק באחד האשכולות ושאלת קשר/אינטגרציה בינו לבין מונח או רעיון מפרק אחר בחומר שלא באשכול.	הציגו את המושג ממשלה קואליציונית. הסבירו כיצד עשויה ממשלה קואליציונית לחזק את עקרון ההסכמיות.

על אלו נושאים בחומר שואלים בדרך כלל בחלק זה בבחינה?

שאלות הידע הפשוט מכוונות לכל החומר למעט נושאי האשכולות ושאלות הידע המורכב מכוונות לנושאי האשכולות. כל שאלה תכיל שאלת ידע על חומר באשכול אחד ושאלת המשך ספירלית שתקשר את אותו ידע לשאר החומר.

קריאה עניינית של השאלות בחלק זה בבחינה וניתוחן

בשאלות ידע אתם נדרשים לבצע מטלות משני סוגים: הציגו והסבירו. חשוב לסמן בקו כל מטלה בשאלה ולציין אותה במספר.

שימו לב: אם כבר הודגשה מילה בקו בנוסח השאלה, סימן שהיא חשובה מאוד לתשובה.

בכל שאלה יסומנו בקו גם כמויות, לדוגמה: הציגו **שתי** דוגמאות. במקרה כזה התייחסו לכך כאל שתי מטלות כדי לא לשכוח דוגמה.

כדאי לסמן בקו כל מילת מפתח חשובה בשאלה ולרשום בצד את הנושא ואת הפרק שעליהם תתבסס התשובה.

בחירה חכמה בין השאלות בחלק זה בבחינה

בנוגע לשאלות הידע הפשוט

המפתח לבחירה חכמה הוא השליטה בחומר שבו השאלה עוסקת. בהנחה שאתם שולטים בחומר של כל השאלות, בחרו בשאלות בעלות מספר המטלות הקטן ביותר (בשאלה רבת-מטלות ניתן לאבד יותר נקודות או להחמיץ מטלה); בשאלות שמתמקדות בנושא אחד הברור לכם מעל לכל ספק (חשוב שתזהו את הנושא הספציפי שנשאלתם עליו); ובשאלות שאינן עמומות או רחבות מדי. אם אינכם שולטים בחומר של כל השאלות, העדיפו שאלות שאתם בטוחים בתשובתן ובמטלותיהן.

בנוגע לשאלות הידע המורכב

עליכם לבחור בשאלה על האשכול אותו למדתם. אם למדתם יותר מאשכול אחד העזרו בעצות הקודמות.

הדרך הטובה ביותר לענות על שאלות בחלק זה בבחינה

בשאלות ידע פשוטות משתמשים בצורות התשאול הציגו או הסבירו.

"הציגו" - יש לענות על פריט הידע עליו נשאלתם. עליכם לציין את הפריט בהדגשה ולפרט את כל הידוע לכם על הפריט מתוך החומר. מומלץ להרחיב ולהוסיף דוגמאות המעידות על הבנתו של הנושא או המונח שאליו מתייחסת השאלה.

"הסבירו" - יש להתייחס למאפייני מושג או פריט ידע / לקשר בין מושגים או ליחסי הגומלין ביניהם. אם אתם נדרשים להשוואה עליכם לתת קריטריון להשוואה ולהציג דומה ושונה בין פריטי ההשוואה. אם לא צויין מספר פריטים יש לכתוב שני פריטים לפחות, ואם לא בטוחים בפריט כדאי להוסיפו (תמיד יבדקו בגישה של שני הנכונים מתוך שלושה שהצגתם אם ביקשו שני פריטים).

בשאלות ידע מורכבות תתבקשו בשלב הראשון להציג מושג או נושא מהאשכול. עליכם להציג את כל מאפייניו. בשלב השני עליכם להציג את כל מאפייני המושג האחר, ובשלב השלישי להציג את הקישור בין המושגים.

מה לא לעשות וממה להיזהר?

יש תלמידים הסבורים שתשובות ארוכות ומקיפות מקבלות ציון גבוה יותר מתשובות קצרות. אין זה נכון באזרחות! שאלות הידע ממוקדות מאוד והתשובה הנדרשת לעולם איננה ארוכה. לכן, אין טעם בכתיבה על נושאים שלא נשאלתם עליהם; אין לכתוב הקדמות לתשובה או תשובות רבות יותר מהנדרש (גורמים, סיבות, דוגמאות ועוד... ממילא ייבדקו רק הראשונים ובכמות שנתבקשה). במקרה הטוב ידלג הבוחן על הקטעים שאינם רלוונטיים; במקרה הרע הוא עלול להחמיץ את התשובה, כמאמר הפתגם "מרוב עצים לא רואים את היער".

אסור לענות תשובות רגשיות (אף שייתכן שיהיו נושאים שיעוררו בכם רגש כזה או אחר). יש לענות תשובות המבוססות על ידע.

ולסיום, לא מומלץ לענות על שאלות ידע מורכב מאשכול אותו לא למדתם.

למידה נכונה בדרך להצלחה בחלק זה

מומלץ להכיר את עוגני ההגדרות כיוון שתדרשו להציג מושגים וגם לשלוט מאוד בנושאי האשכול שלמדתם. בנוסף, הצלחה בחלק זה בבחינה דורשת הבנה של הרעיונות המרכזיים בכל פרק כשלעצמו, וכן ראייה אינטגרטיבית של זיקות בין הנושאים השונים. בספר זה תמצאו ביטוי לכל אלה במפות הפותחות כל פרק וכמובן בפרקים עצמם. עליכם ללמוד כל נושא ולקשרו לאחרים. מומלץ כמובן לענות על שאלות ידע מספר זה, מהספר "עניין אזרחי", מספר הלימוד וממבחנים שנבחרתם בהם.

חלק ג': שאלות טקסט לא ידוע (24 נקודות)

בחלק זה יופיע טקסט לא ידוע על נושאים מהחומר שלא נכלל באשכולות. בטקסט שלוש שאלות. עליכם לענות על שתיים מתוך השלוש - 12 נקודות לכל שאלה.

מה מאפיין את סוג השאלות בחלק זה בבחינה?

בחלק זה יופיע טקסט המבוסס על מאמר טיעוני (מאמר עמדה). בטקסט יובעו עמדותיו של הכותב ביחס לסוגיות המופיעות בחומר הלימוד. תתבקשו לנתח את הנאמר בקטע ולשייכו למונחים שנלמדו ובשאלה אחת לפחות לזהות את עמדת הכותב. שלוש השאלות יתייחסו למונחים מחומר הלימוד. זיהוי המונחים יינתן ואתם תתבקשו להציג את המונחים (כלומר: להגדירם) ולהסביר איך הם באים לידי ביטוי בקטע ולעתים תוך התייחסות מפורשת לעמדת הכותב (הכותב תומך/מתנגד...).

על אלו נושאים בחומר שואלים בדרך כלל בחלק זה בבחינה?

בפרק זה יתכן ויישאלו שאלות הקשורות לכל פרק בחומר ולא לפרקי האשכולות.

קריאה עניינית של השאלות בחלק זה בבחינה וניתוחן

מומלץ לקרוא את השאלות לפני קריאת הקטע כדי שקריאת הקטע תהיה ממוקדת ומכוונת למטרה. את הקטע כדאי לקרוא לפחות פעמיים, ובמהלכן יש לסמן משפטים הקשורים למונחים שבשאלות. לדוגמה: בשאלה המבקשת ביטוי בקטע של גישה בדמוקרטיה כדאי לסמן בקטע מאפיינים המעידים על הגישה. כמו כן, כמו בחלקי המבחן הקודמים רצוי לסמן פעולות נדרשות ומילות מפתח חשובות בשאלות.

בחירה חכמה בין השאלות בחלק זה

להזכירכם, בחלק זה עליכם לענות על שתי שאלות ולוותר על שאלה אחת. ודאו באלו שאלות אתם בטוחים ביותר רכיבים בתשובה וקבלו את החלטתכם לפי שיקול זה.

הדרך הטובה ביותר לענות על השאלות בחלק זה בבחינה

צפוי כי המבנה של כל אחת מהשאלות יהיה כמו "שאלות המשולש" שהוצגו בחלק א' - אך בהבדל אחד: בחלק ג' יינתן לכם רכיב ה"ציון". לפיכך יש לענות כך: הצג - כתיבת הגדרה מדויקת של המונח; הסבר ביטוי המונח בקטע - ציטוט משפטים המופיעים בקטע ומוכיחים את ביטוייו של המונח (חובה) - גם אם נדרש להעתיק קטע ארוך), והסבר של אותם משפטים על ידי מאפייני הגדרת המונח, ולעתים אם נשאלתם אז תוך התייחסות מפורשת לעמדת הכותב ("הכותב מציג עמדה חיובית").

אם תופיע שאלה במבנה של שאלת ידע יש לענות בהתאם לפעולות הנדרשות.

מה לא לעשות וממה להיזהר?

לא לענות על שאלה אם אינכם בטוחים לחלוטין בזיהויו של המונח בקטע. זיהוי שגוי מפחית 12 נקודות מהציון! למידה נכונה בדרך להצלחה בחלק זה

הצלחה בחלק זה בבחינה דורשת היחשפות לקטעים (טקסטים) רבים והתמודדות אתם. תרגול רב תוך הדגשת הזיהוי של רעיונות מרכזיים והבנת טיעוניהם של כותבי הקטעים יעלו את הסיכוי להצלחה בהתמודדות עם הקטע בבחינה. קטעים לתרגול ניתן למצוא בספר זה, בספר הלימוד במבחנים שבהם נבחנתם ובמאמרים בעיתונים היומיים.

בכתיבת תשובה אין להעתיק קטע שלם, אלא רק מרכיב ברור הקשור למושג הנשאל, ואין להעתיק התחלה של משפט עם שלוש נקודות.

חלק ד': שאלות אירוע צד אחד ושאלות עמדה (22 נקודות)

בחלק זה יש לענות על שתיים מתוך חמש שאלות - 11 נקודות לכל שאלה.
מה מאפיין את סוג השאלות בחלק זה בבחינה?
שלוש מתוך חמש השאלות הן שאלות אירוע צד אחד, כלומר: שאלות זהות לאלו המופיעות בחלק א' בבחינה אך יש בהן רק צד אחד. שאלות אלו מכוונות למונחים כמו זכות, סוג הזכות, עיקרון דמוקרטי, מדיניות, יסוד בזהות לאומית.
מבנה השאלה שלאחר הצגת האירוע:

ציינו והציגו

- ← הזכות
- ← העיקרון או העיקרון הדמוקרטי
- ← המדיניות
- ← הגישה הדמוקרטית (או: מדיניות חברתית-כלכלית) או הגישה כלפי מיעוטים
- ← המובן (או: ההיבט) של שלטון החוק
- ← סוג הלאומיות או: היסוד בזהות הלאומית

שעליהם התבסס _____ בפעולתו / החלטתו / תביעתו / טענתו / הצעתו / התנגדותו וכו'. **הסבירו** את ביטוי הזכות / העיקרון... וכו' על פי הקטע.

שתיים מחמש השאלות הן **שאלות עמדה**, כלומר: שאלות שיציגו סוגיה אזרחית המעוררת דילמה ועליכם להביע את עמדתכם ולנמקה באמצעות מונחים מלימודי האזרחות.

מבנה השאלה שלאחר הצגת הסוגיה:

- הביעו את עמדתכם בעניין זה.
- הציגו **שני** נימוקים התומכים בעמדתכם ומתבססים על מונחים מתחום האזרחות.
- בכתובתכם הקפידו על הרכיבים הבאים:
 - א. טענה - הצגת עמדתכם בעניין באופן ברור.
 - ב. הנמקה - הצגת שני טיעונים שבעזרתם תבססו את טענתכם על מונחים וידע מלימודי האזרחות.

על אלו נושאים בחומר שואלים בדרך כלל בחלק זה בבחינה?

שאלות אירוע צד אחד: יתכנו שאלות על כל נושא בחומר שניתן לקשר למונחים כולל בחלק של ממשל ופוליטיקה (למשל: תפקיד של אחת הרשויות).
שאלות עמדה: שאלות על כל נושא בחומר המעורר דילמה, שנוי במחלוקת או שיש לגביו דעות שונות.

קריאה עניינית של השאלות בחלק זה בבחינה וניתוחן

שאלות אירוע צד אחד: יש לסמן את הפעולות ולמספרן (1 - ציין 2 - הצג 3 - הסבר היישום בקטע) כדי שלא תשכחו לענות על אף אחת.

כמו כן, הדגישו את המונח הנדרש (זכות, עיקרון...) בתשובה.

סמנו בהיגד את המשפט המרכזי או אפילו את המילים המשמעותיות לביטויי של המונח הנדרש.

שאלות עמדה: יש לזהות את הנושא שבו השאלה עוסקת ולוודא שהבנתם את הסוגיה על שני צדדיה. יש לסמן את שני צדי הוויכוח.

יש לרשום לעצמכם הקשרים למונחים ולרעיונות באזרחות שניתן יהיה להיעזר בהם בנימוק עמדתכם.

מומלץ למיין את המונחים והרעיונות לפי סוגי הטענות: מי תומך ומי מתנגד.

בחירה חכמה בין השאלות בחלק זה בבחינה

לכאורה שאלות אירוע צד אחד הן קלות יותר: הן מכוונות למונח מסוים שאם אתם בטוחים בזיהוי יהיה לכם קל להגדירו ולהצביע על ביטוי בתוך האירוע. אולם, אם אינכם בטוחים במונח שאליו התכוונה שאלה מסוימת אל תבחרו בה - שגיאה תגרום לאבד יותר מציון שלם בבחינה. בחרו שאלה שבה אתם בטוחים בזיהוי המונח; אם זיהוי ברור - בחרו בשאלה שאתם יודעים להסביר את המונח המצוין בה. בחרו בשאלת עמדה אם אתם שולטים היטב בנושא ויודעים כיצד לנמק את עמדתכם ב"שפה האזרחית".

הדרך הטובה ביותר לענות על שאלות בחלק זה בבחינה

שאלות אירוע צד אחד: פנו להסבר על תשובות לאירועים בחלק א'.

שאלות עמדה: בתשובה שני רכיבים:

1. הטענה: זוהי העמדה שלכם בסוגיה. יש לנסחה באופן ברור ובגוף ראשון (אני בעד/נגד, תומך/מתנגד/מצד אחד אני תומך ומצד שני מתנגד). לרוב הטענה תופיע בתוך השאלה ויהיה עליכם להעתיקה. אפשר להביע עמדה התומכת באחד מהצדדים בסוגיה ואפשר גם להביע עמדה אמביוולנטית (כלומר: עמדה הרואה את היתרונות והחסרונות בכל צד ומתקשה לבחור).
2. הנימוקים: יש לכתוב נימוקים נפרדים ושווים, המבוססים על מושג אחר באזרחות ומקשרים בינו לבין הטענה. יש לנמק בהקשר לסוגיה, באופן ברור ומשכנע, תוך שימוש במונחים מהחומר באזרחות. הנימוקים יכולים להיות הצגת רעיונות מרכזיים בהקשר לנושא מחומר הלימוד וגם דוגמאות קונקרטיות, בתנאי שיש להם קישור למונחים מחומר הלימוד. הואיל ותתבקשו לכתוב שני נימוקים עליכם לקשר כל נימוק לרעיון ולמונחים אחרים.
בכל נימוק צריך להציג את המושג, להסבירו (להציג את הגדרתו) ולקשר אותו לעמדה שהוצגה בטענה או הוצגה עמדה אמביוולנטית יש לנמק לכל צד באותו אופן.
ההנמקה צריכה להתייחס ישירות לסוגיה במחלוקת, ולתמוך בעמדה שהצגתם בשלב הטענה. ההנמקה יכולה להתבסס על הסבר רעיוני עקרוני ו/או על דוגמאות קונקרטיות, ובתנאי שיעשה שימוש נכון במונחי האזרחות.

מה לא לעשות וממה להיזהר?

שאלות אירוע צד אחד: כאמור, אל תבחרו שאלה שאינכם בטוחים מהו המונח שלגביו היא שואלת. כמו כן, כדאי לשים לב היטב למונח שנדרש בשאלה ולא לבלבל אותו עם מונח אחר. לדוגמה: אם נשאלתם על עיקרון דמוקרטי אין לענות על זכות.

שאלות עמדה: אל תשתמשו בעובדות שגויות לצורך נימוק עמדתכם. שימו לב שנימוקכם מחזק את עמדתכם ולא את עמדת הצד השני בסוגיה.

למידה נכונה בדרך להצלחה בחלק זה

שאלות אירוע צד אחד: ההמלצות שניתנו בחלק א' בשאלות האירוע רלוונטיות גם לכאן. נחזור עליהן בקצרה: חשוב להשקיע בלמידת הגדרות למונחים, בתרגול שאלות אירוע צד אחד ובהתחברות לאקטואליה, שהיא הבסיס לשאלות האירועים.

שאלות עמדה: רכזו לעצמכם בכל פרק את הנושאים השנויים במחלוקת והתאמנו על הצגת שתי עמדות מנוגדות המבוססות על רעיונות ומונחים מחומר הלימוד.